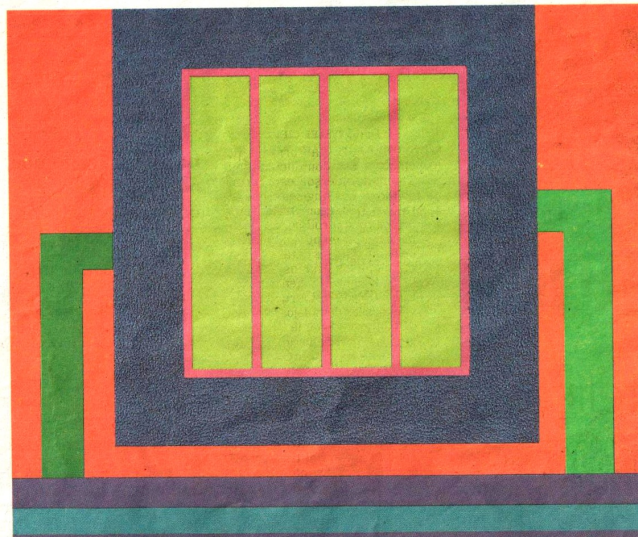

QUADERN Dijous, 3 de maig del 2012

CRÍTQUES. 5

A Low Way Down, de Peter Halley.

MARGINALIA

Un home invisible

Jordi Llovet

Aquest és el títol de la novel·la que va fer famós Ralph Ellison (1915-1994), de la nit al matí com qui diu, i que va originar una transformació importantíssima de la novel·listica nord-americana. La "generació perduda" —en especial Faulkner, Hemingway i Dos Passos— havien escrit llibres que semblen una versió transoceànica del naturalisme francès, amb un èmfasi extraordinari en situacions reals i en descripcions objectives però quasi sempre allunyades de consideracions intel·lectuals sobre la situació dels negres als Estats Units: una raó per explicar-se això, naturalment, és que cap dels tres autors esmentats era negre.

Ellison sí que ho era. Va tenir una beca per fer estudis universitaris, com el protagonista de la nostra novel·la d'avui, i semblava que s'havia de dedicar a la música (tocava la trompeta, i esmenta i ret honor a Louis Armstrong al final de tot del llibre;

Man Who Lived Underground—, que autors negres com James Baldwin o Toni Morrison se'n van sentir sempre deutors.

El protagonista anònim de la novel·la —estratègia que fins i tot té alguna cosa a veure amb la ignorància del propi nom que exhibeix la llegenda de Parsifal— perd una beca en una universitat per a negres dels Estats Units a causa d'un incident absurd, però que parteix de la narració d'un incest com se n'han vist poques en la història literària. Llavors se'n va a Nova York a l'espera de trobar-hi feina, i, després d'una seqüència de pur estil Dickens, en una fabrica de pintura, el protagonista és literalment abduït per una organització dita Germanat, amb barreja d'homes blancs i negres, que reflecteix les males pràctiques de les institucions més governades pel dogma (comunista) que per la reflexió. L'estrateg triomfant de la novel·la

ART

Presons particulars

Josep Casamartina i Parassols

Quan Joan Ponç (Barcelona, 1927-Saint Paul de Vence, 1984) feia entremaliadures de petit, a casa seva el castigaven a les golfes, a quedar-se sol com un cargol. I com que pel camí, i també un cop dins, no parava de guixar les parets, els seus pares van optar per tancar-lo al soterrani i a les fosques. De més gran i ja lluny dels pares, el càstig seria el manicomi, on va passar-hi alguna temporada. De fet, abans de néixer, Ponç potser ja li volia sortir de la matriu i es van necessitar força per treure'l cap al món, tal com explica ell mateix en un esplèndid text autobiogràfic que té penjat l'Associació Joan Ponç al seu web. I pot ser que aquest contratemps, irreparable i fatal, el consumís durant quasi tota la seva amarga vida. Sort que trágic també tenia un gran sentit de l'humor, i una sensibilitat exquisida. L'aïllament total, però, semblava ser el seu destí i així el va viure pràcticament sempre, tancat en l'univers claustrofòbic i espès que es va construir, com una closa protectora però també com una presó privada que l'allunyava de la resta dels mortals.

Ponç encarna a la perfecció la figura romàntica de l'artista com a bufó/arlequí/pallasso i, simultàniament, mag/bruixot/xaman/diàble/heretge/messies/màrtir, personalitats en les quals sovint s'autorepresentava en bona part dels seus dibuixos i

gravats que va fer l'any 1978 per al *Quixot* es compten entre les millors que s'hagin fet mai del cavaller de la Manxa. I els coetànies de les *Metamorfosis* Kafka-Ponç, reforçats amb textos de Pepe Corredor-Matheos, són tan delirants com deliciosos. Uns i altres es poden veure aquests dies a la novella i fugaç Sala Cràter, situada a l'antiga seu de la Galeria dels Àngels, al Raval barceloní. Un espai que, tot just acabat d'obrir, ja anuncia el seu imminent trasllat sense un destí concret. Caldria veure

No és estrany que Ponç se sentís molt bé interpretant Kafka o Cervantes

Halley ha conferit a la geometria qualitats humanes com la solitud

cap on tiren finalment les activitats de Cràter i la l'Associació Joan Ponç de la qual depèn, més enllà dels personalismes dels principals impulsors i amics més propers.

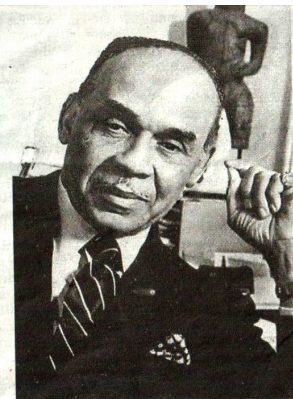
A les mateixes parets on ara pengen els gravats ponçians fa deu anys Peter Halley (Nova York, 1953) hi mostrava les seves estridents i juganeres geometries. De fet, Halley és ja un pintor habitual en el panorama artístic barceloní. Va fer la seva primera indivi-

qual ha continuat exposant de manera periòdica, algunes vegades en combinació amb la Galeria dels Àngels. A Senda, Halley presenta vuit magnífiques petites presons, junt amb els dibuixos preparatoris i una tela de gran format del mateix tema, amb clares referències a Josef Albers. Quan, fa molt de temps, el pintor novaiorquè va decidir profanar amb una graella el quadrat sagrat de Malèvitx, i també els d'Albers, va demuntar de cop la rigidesa mística o matemàtica de la geometria en dues dimensions més austera per retornar-li la idea de la representació espacial, sense traïr, en cap moment la idea de superfície plana i fugint de la perspectiva, va convertir la forma pura del quadrat en una presó que tant podia ser vista, de forma simultània, des de fora com de dins. A més, Halley, amb un gran sentit de la ironia, ha sabut conferir a la geometria més elemental qualitats humanes com la solitud, la comunicació, la col·laboració o l'antagonisme, potser seguint de lluny el que havia iniciat Mondrian al final de la seva trajectòria, amb l'alegre brogit cromàtic de *Broadway Boogie Woogie*.

JOAN PONÇ I LA LITERATURA
Sala Cràter
Carrer dels Àngels, 16, Barcelona
Fins al 12 de maig

PETER HALLEY, 8 SMALL PRISONS AND OTHER WORKS
Galeria Senda
Consell de Cent, 327, Barcelona

i també per això escriu una prosa tan sonora, perfectament vessada al català per Dolors Udina), però va acabar fent el que li és negat al jove negre del seu llibre, *Un home invisible* (1952; ara a Barcelona, Quaderns Crema, 2012): fer una carrera universitària i ensenyar. En vida només va publicar aquesta obra, a part un recull de narracions curtes i uns quants assaigs notables, i havia dedicat vint anys, abans de morir, a una obra anomenada *Juneteeth*, que es va perdre quan es va cremar casa seva. Ellison la va reescriure en part i els seus amics, un cop ell desaparegut, la van editar tant bé com van poder. En suma: Ellison és l'autor d'un sol llibre molt important, nascut en el deixant de la millor novel·listica americana —Melville hi resulta palpable, tant en l'argument com en l'estil de frase llarga, hipotàctica, cosa que molestava lleugerament els seus contemporanis blancs esmentats— i de l'obra d'un Dostoievski o d'un Kafka: hi ha situacions kafkianes a dojo en aquest llibre —tan carregades d'humor com les de l'autor de Praga—, com hi ha reminiscències d'un conte de Gogol, *El nas*. Quant a Dostoievski, tinguem present que el protagonista del llibre acaba en una carbonera soterrada —això sí, amb centenars de bombes enceses, havent ell practicat un pont amb una línia d'electricitat—, igual com el personatge de l'escriptor rus escriu part de les seves confessions en un soterrani. L'obra va causar un impacte tan gran —per bé que Richard Wright ja havia publicat, l'any 1944, un pre-

L'escriptor Ralph Ellison.

"Ralph Ellison és potser l'escriptor que ha parlat més seriosament de la qüestió racial als EUA"

la és un altre, *L'exhortatiu*, que acaba essent el responsable d'uns aldarulls, com tants n'hi va haver cap a aquells anys, als carrers de Harlem.

Gairebé com una bestreta del que narraria, a la manera existencial, Albert Camus a *L'estrany*, la novel·la d'Ellison posseeix aquest mèrit damunt gairebé totes les novel·les vindicatives de negres escrites a Nord-amèrica: no és cap vindicació, sinó més aviat l'exposició de la invisibilitat i poques d'un home amb una gran sobirania intel·lectual, molt per sobre dels clixés ideològics i de l'arborament expeditiu de les masses. L'autor de *L'home sense qualitats*, Robert Musil, que no va ser a temps de conèixer-la, hauria anomenat Ellison el seu